GLOBALNIE · OPINIA

W JAKĄ STRONĘ ZMIERZA WSPÓŁCZESNA ARABIA SAUDYJSKA?

Daniel Dylewski · 5 lutego 2025

Arabia Saudyjska jest krajem, w którym w ostatnich latach zachodzą olbrzymie zmiany pod każdym niemal względem.

Arabia Saudyjska przez dziesięciolecia kojarzyć się mogła z trzema rzeczami: eksportem ropy naftowej jako podstawą gospodarki, dominacją wahabizmu (radykalnej odmiany islamu) w sferze społeczno-obyczajowej, a także ścisłym sojuszem ze Stanami Zjednoczonymi jako gwarantem bezpieczeństwa państwa i podstawą stosunków międzynarodowych. Obecny następca tronu i premier królestwa, książę Mohammed bin Salman, swoimi reformami stawia pod znakiem zapytania każdy z tych trzech fundamentów, na których opierało się państwo przez ostatnie dziesięciolecia.

Krótki zarys historii Arabii Saudyjskiej

Królestwo Arabii Saudyjskiej jest państwem stosunkowo młodym, jakkolwiek historycznie pewne byty państwowe istniały na tym obszarze już dawniej. Początek historii obecnego państwa saudyjskiego należy wiązać z ruchem wahabickim, powstałym w centralnej części Półwyspu Arabskiego w XVIII w. Ruch ten można określić jako radykalnie islamski, postulował bowiem powrót do początków religii, radykalizm obyczajowy, a także odrzucenie wszelkich *innowacji* w religii (jak obchodzenie urodzin Mahometa) i najbardziej czysty *tawhid* (monoteizm). Rodzina Saudów złączyła się z ruchem wahabickim, tworząc w sąsiedztwie Rijadu, w Diriyah, pierwsze państwo saudyjskie (pod koniec XVIII w.). Zostało ono następnie zniszczone przez Imperium Osmańskie. W XIX w. powstało jeszcze drugie państwo saudyjskie, obecny byt państwowy został zaś utworzony w 1932 r. przez króla Abdulaziza poprzez zjednoczenie (w formie podboju) rządzonego przez niego wcześniej Nadżdu z Hidżazem (obszar nad Morzem Czerwonym ze świętymi dla islamu miastami: Mekką oraz Medyną). Początkowy okres istnienia państwa wiązał się z konfliktami granicznymi z sąsiadami o wytyczenie granic terytorium. W ówczesnej Arabii olbrzymią rolę odgrywały tożsamości plemienne, stąd by zjednać przedstawicieli różnych plemion, król miał łącznie 22 żony. Istotna była także kwestia szyicka – mniejszość ta licznie zamieszkuje Prowincję Wschodnią (nad Zatoką Perską), mimo sugestii wahabitów, aby szyitów zmusić do przyjęcia sunnizmu, król pozwolił im wyznawać szyizm – choć byli oni dyskryminowani względem sunnizmu. W II połowie XX w. Arabią targały burzliwe wydarzenia: udany zamach na króla Faisala (1975), powstanie ultrawahabickie wraz z zajęciem Wielkiego Meczetu w Mekce (1979), a także inwazja Iraku na Kuwejt (1991).

> Od śmierci króla Abdulaziza (1953) władzę sprawują jego synowie, obecny (od 2015 r.), Salman, urodził się w 1935 r., a jego syn Mohammed bin Salman dzięki sprawnym intrygom jest szyko-

wany na następcę tronu.

Ropa naftowa i przemiany gospodarcze

Rola ropy naftowej w gospodarce Arabii Saudyjskiej jest kluczowa. Około 40–60% PKB kraju pochodzi z jej wydobycia i sprzedaży (zmienia się to w zależności od ceny tego surowca). Dzienna produkcja ropy naftowej na przestrzeni ostatnich 10 lat nieznacznie się wahała (minimum 7,48 mln baryłek dziennie, maksimum 12 mln baryłek dziennie, obecnie około 9 mln baryłek dziennie). Mimo tego, że Stany Zjednoczone i Rosja wyprzedzają Arabię Saudyjską, jeśli chodzi o produkcję ropy naftowej – dzięki (relatywnie) małemu zużyciu wewnętrznemu – to pustynne królestwo jest jej największym eksporterem, będąc kluczowym członkiem OPEC i mając (dzięki bardzo niskim kosztom wydobycia tego surowca) swobodną możliwość kształtowania wydobycia przez państwowy (w 95%) koncern Saudi Aramco, wyceniany na około 2 bln USD. Mimo tego oraz mimo powiązania wartości riala saudyjskiego z dolarem amerykańskim (1 USD = 3,75 SAR) Arabia Saudyjska widzi potrzebę dywersyfikacji swojej gospodarki, która lata największej świetności miała po kryzysie naftowym. Złoża ropy naftowej powoli się wyczerpują, ale jeszcze ważniejsze jest odchodzenie świata od spalania paliw kopalnych. Pewnym problemem jest także wzrost wydobycia w USA i konieczność dywersyfikacji rynków zbytu – w czym pomogła wojna na Ukrainie i odchodzenie Europy od dostaw z bliższej geograficznie Rosji.

W tym celu państwo saudyjskie stara się intensywnie rozwijać sektor usług i przemysłu najnowszych technologii, a także urealniać ceny podstawowych dóbr (paliwa, wody, elektryczności), co pozwala pozyskać środki na gigaprojekty, a także wymusić oszczędności na Saudyjczykach.

Jednocześnie nie sposób nie dostrzec pewnego chaosu we wprowadzaniu zmian. Projekt budowy miasta-linii (NEOM) po bardzo ambitnych planach miasta o długości 170 km został skrócony do nieco ponad 2 km. Podobnie zaniechano budowy Jeddah Tower, która miała być najwyższym budynkiem świata i pierwszym przekraczającym 1 km wysokości.

Niewątpliwie jednak w królestwie bardzo rozwija się turystyka – zwłaszcza przeznaczona dla bogatszych turystów. Służy temu chociażby możliwość uzyskania wiz *on arrival* przez mieszkańców znacznej części świata (m.in. UE, Rosja, USA, Chiny), jednakże po uiszczeniu stosunkowo dużej opłaty – 140 USD, co stanowi naturalny filtr. Turystyka dotyczy zarówno obiektów z listy dziedzictwa UNESCO, jak i zwykłych pobytów nad Morzem Czerwonym. Powstaje kolej dużych prędkości, choć transport publiczny wciąż jest na poziomie nieporównywalnie niższym niż w Polsce czy ogólnie Europie.

Kwestie religijno-obyczajowe

Za rządów króla Salmana doszło do znacznego poluzowania norm obyczajowych. Kobiety mają już prawo prowadzić samochody i pracować. Jednocześnie pozwolono także na swobodniejsze ubieranie się w miejscach publicznych – kobiety nie muszą nosić abai i zakrywać włosów – choć minieksperyment, jakim było policzenie udziału kobiet zakrywających i niezakrywających włosów w Dżuddzie (Jeddah), wskazał, że 25 na 30 wolało je zakrywać. Zmieniło się także rozumienie *kultu prywatnego* religii innych niż islam –

obecnie dozwolone jest wwożenie przedmiotów religijnych *na własny użytek*,a nabożeństwa nie stwarzają problemu władzom, o ile odbywają się w prywatnych budynkach i nie są „reklamowane" – dawniej zdarzały się w takich przypadkach aresztowania. Wciąż nie ma żadnego działającego otwarcie kościoła, choć władze dozwalają nawet na oficjalny wjazd chrześcijańskich biskupów celem większych celebracji. Msze odbywają się nie tylko w domach, lecz także w placówkach dyplomatycznych. Arabia Saudyjska wciąż nie dozwala na produkcję czy import alkoholu, choć w praktyce toleruje jego produkcję na własny użytek pośród cudzoziemców. Ciągle jest kara śmierci, choć już niewykonywana publicznie. Surowe prawo karne, połączone z dużym pakietem socjalnym wobec obywateli i brakiem możliwości życia bez pracy (lub w ograniczonym stopniu jako członek rodziny) ze strony imigrantów, przyczyniają się do niezwykle wysokiego poziomu bezpieczeństwa. Władze walczą także z piractwem drogowym i śmieceniem (do niedawna istotnym problemem była olbrzymia liczba ofiar wypadków drogowych i zaśmiecenie pustyni). Arabia Saudyjska zakazuje jakichkolwiek kontaktów seksualnych przed lub poza małżeństwem. W tym przypadku – jak i w wielu innych – praktyka jest łagodniejsza wobec migrantów czy turystów z krajów zachodnich niż Saudyjczyków czy imigrantów z uboższych krajów. Jednocześnie zmiany te wywołują opór w pewnej części społeczeństwa, dodatkowo kobiety wychowane uprzednio w przekonaniu, że nie będą musiały pracować, niekoniecznie są gotowe do wejścia na rynek pracy. Brak pomocy socjalnej stricte promacierzyńskiej (jak urlop macierzyński czy program typu Rodzina 800+) połączony z mnogością rozrywek sprawia zaś, że dzietność wśród Saudyjek gwałtowanie spada, wciąż pozwalając na zastępowalność pokoleń. Brak wsparcia socjalnego dla imigrantek sprawia, że dzietność wśród imigrantek jest poniżej 1,0 (odwrotna korelacja niż w Europie, gdzie imigranci cechują się raczej wyższą dzietnością). W państwie mniej więcej połowa ludności to obywatele, a druga – imigranci. Żaden kraj imigracyjny nie dominuje wyraźnie – odwrotnie niż np. Ukraińcy w Polsce – ale duży jest udział Banglijczyków, Indyjczyków, Pakistańczyków i Filipińczyków.

> Odnotować należy, że kwestia bezpieczeństwa jest jedną z największych zalet Arabii Saudyjskiej czy ogólnie państw Zatoki. Z własnego doświadczenia oraz zasłyszanych historii mogę potwierdzić, że ludzie nie boją się zostawiać niezapiętych rowerów, otwartych (niezamkniętych na klucz) mieszkań czy nawet samochodów.

Gdy zdarzało mi się zostawić portfel, nie wracałem po niego tego samego dnia, a następnego, wiedziałem bowiem, że nie będzie skradziony. Wskazać można kilka przyczyn takiego zjawiska. Niewątpliwie surowe prawo karne odgrywa swoją rolę, podobnie jak zamożność i wsparcie socjalne dla Saudyjczyków. U imigrantów nie ma z kolei tolerancji dla łamania prawa (poważniejsze jego naruszenie oznacza oprócz zasadniczej kary także deportację, a łagodniejsze – grzywnę/areszt), imigranci nie tworzą także skupisk biedy, gdyż muszą pracować lub mieć sponsora, a gdy go nie mają, muszą opuścić kraj. Jednocześnie kiedy poruszałem tę kwestię z Saudyjczykami, wielokrotnie wskazywali oni na rolę wiary w kształtowaniu ich poszanowania dla praworządności i uprzejmości wobec innych ludzi. W istocie wskazać też należy, że bezpieczeństwo dotyka nie tylko kwestii majątkowych, lecz także bardziej osobistych – jakiekolwiek przypadki molestowania seksualnego są bardzo potępiane i gdy do nich dojdzie, spotykają się z surową reakcją.

Sprawa polska

Warto odnotować, że stosunki polsko-saudyjskie są obecnie coraz lepsze. Saudyjczycy pozytywnie odnoszą się do Polaków i katolików, znacznie więcej Saudyjczyków było turystycznie w Polsce niż odwrotnie. W związku z wojną rosyjsko-ukraińską Polska zwiększyła współpracę gospodarczą z Arabią Saudyjską, przede wszystkim z Saudi Aramco. Wiąże się to, po pierwsze, z przejęciem przez Aramco istotnej roli w dostarczaniu ropy naftowej do Polski, czym uprzednio zajmowała się Rosja, po drugie zaś – z zakupem 1/3 udziałów w Rafinerii Gdańskiej za nieco ponad miliard złotych. Polska musiała tej sprzedaży dokonać, aby uzyskać zgodę KE na fuzję Orlenu z Lotosem. O roli KSA w dostarczaniu ropy naftowej świadczy to, że w 2023 r. 45% polskiego zużycia ropy naftowej pochodziło z Arabii Saudyjskiej.

> W 2024 r. powstały bezpośrednie połączenia lotnicze z Polski do Arabii Saudyjskiej (Warszawa-Rijad, a także Wrocław-Dżudda). Wcześniej loty odbywały się z przesiadkami choćby w Dubaju czy Budapeszcie. Obywatele Polski mogą kupić wizy *on arrival* do Arabii Saudyjskiej, Saudyjczycy muszą się ubiegać, także w celach turystycznych, o wizy Schengen w placówkach dyplomatycznych. Wielu Saudyjczyków było już turystycznie w Polsce, atrakcyjnej dla nich ze względu na między innymi znacznie większe zazielenienie czy deszczową i śnieżną pogodę.

Na gruncie sportowym dość istotnym wydarzeniem był mecz Polski z Arabią Saudyjską na mistrzostwach świata w Katarze w 2022 r. Warto niejako *in minus* polskiej polityki zagranicznej odnotować, że chociaż w wielu miejscach na świecie polskie placówki ingerują w sprawy wewnętrzne innych państw (np. Białoruś), to polska ambasada nie używa swojego autorytetu do działań na rzecz wolności Kościoła katolickiego w KSA.

Polityka zagraniczna

Arabia Saudyjska tradycyjnie była bliskim sprzymierzeńcem Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii. Ta druga pomogła w pewien sposób Arabom uniezależnić się od Turcji w czasie I wojny światowej (Lawrence z Arabii). Z Amerykanami relacje opierały się na stabilnych dostawach ropy naftowej i dużym udziale Amerykanów w jej wydobywaniu (technologie, inżynierowie itp.). Do kluczowego spotkania dla tego sojuszu doszło na amerykańskim statku w Zatoce Sueskiej 14 lutego 1945 r. na poziomie głów obu państw. Relacje, w których rolą KSA było dostarczanie USA i zachodniej Europie ropy naftowej, a zadaniem USA – zapewnienie KSA bezpieczeństwa, trwały, z zachwianiem w czasie kryzysu naftowego lat 70., do niedawna.

Stany Zjednoczone za czasów pierwszej prezydentury Donalda Trumpa zwiększyły wydobycie ropy naftowej, stając się jej eksporterem. Trump utrzymywał jednak przyjazne stosunki z Arabią, nie ingerując w jej politykę wewnętrzną, aby mieć w niej oparcie dla działań antyirańskich. Dobrym przykładem takich działań jest zorganizowany z pełnym wsparciem Trumpa szczyt bliskowschodni w Warszawie w 2019 r., który za główne zagrożenie dla pokoju w tym regionie uznał Iran. Warto przy tym też odnotować, że poprzedni król, Abdullah, był bardzo proamerykański i początki panowania króla Salmana zapowiadały w tej materii kontynuację (choć Arabia Saudyjska pomogła zbić cenę ropy naftowej po aneksji Krymu przez Rosję, co uderzyło w jej gospodarkę).

> Do dużej wolty doszło w związku ze wzrostem znaczenia nowego następcy tronu i obecnego premiera KSA – Mohammeda bin Salmana. Wydaje się on patrzeć na świat bardziej wielobiegunowo (warto też pamiętać, że jest on 50 lat młodszy od swojego ojca, więc są to też kwestie pokoleniowe). Dodatkowo, za rządów Joe Bidena administracja USA zaczęła krytykować Arabię Saudyjską za „naruszenia praw człowieka", co oczywiście nie spodobało się następcy tronu. Brak przesłanek przemawiających za dalszym trwaniem sojuszu (USA przestały być zależne od ropy) i ogólna chęć zmian gospodarczych doprowadziły do znacznego zintensyfikowania relacji z Chinami i Rosją.

Arabia Saudyjska prowadziła konflikty z Katarem oraz *proxy war* z Iranem, a także bezpośrednią interwencję przeciw Huti w Jemenie. Uznać należy, że jej bardziej ekspansywna polityka zagraniczna zakończyła się niepowodzeniem. W zasadzie każdy z konfliktów udało się załagodzić, niemniej bez sukcesu Arabii. Jedną z przyczyn tego jest to, że Arabia mimo posiadania piątego na świecie budżetu obronnego ma relatywnie słabą armię i przykładowo nie była w stanie odpowiadać na ataki Iranu na jej instalacje naftowe (dronowe/rakietowe/cybernetyczne).

Obecnie trwająca wojna rosyjsko-ukraińska jest dla Arabii Saudyjskiej okazją do czerpania zysków jako państwa neutralnego w tym konflikcie. Jest ona bezpieczną przestrzenią dla Rosjan, Chińczyków, ale też osób z Zachodu. Zwiększyła sprzedaż ropy naftowej do Europy, pośredniczyła ona także w wymianach niektórych jeńców między stronami wojny. Agresję Rosji potępia zazwyczaj werbalnie lub wstrzymuje się od głosu. Użyczyła miejsca pod ukraińską konferencję pokojową, ale niezależnie od tego Prezydent Federacji Rosyjskiej został zaproszony do Rijadu, z czego skorzystał. Mimo pewnych starań Arabia finalnie zdecydowała się – w przeciwieństwie do ZEA – nie przystąpić do BRICS.

Podsumowanie

Arabia Saudyjska pod rządami króla Salmana i jego syna Mohammeda bin Salmana przechodzi znaczną transformację. Przede wszystkim dotyka ona sfery obyczajowej, choć swe korzenie ma w odejściu od możliwości długotrwałego opierania rozwoju kraju na wydobyciu ropy naftowej. W sferze gospodarczej państwo to podejmuje szereg śmiałych, choć często niezbyt przemyślanych inwestycji, i znacząco za nie przepłaca. Fakt, że Arabia Saudyjska jest bogatsza od Polski i cieszy się pokojem wewnętrznym, pokazuje, że religijność nie tylko nie stoi w sprzeczności z rozwojem kraju, ale wręcz przez wzrost bezpieczeństwa może mu służyć. W praktyce widać zresztą po państwach katolickich, że odnowa religijna (jak w przypadku Hiszpanii w latach 1960–1975) czy też utrzymywanie konserwatywnego prawodawstwa nie przeczą ich dobrobytowi (jak choćby na Malcie, w Liechtensteinie czy Monako). W sferze polityki zagranicznej Arabia stawia na politykę wektorową. Stosunki polsko-saudyjskie są obecnie bardzo dobre i należy się cieszyć z tego, że Polsce udaje się mieć relatywnie dobre relacje zarówno z tym krajem, jak i Iranem, oraz je rozwijać.

Bibliografia

- Ustawa rządowa Arabii Saudyjskiej z 1992 r.
- https://www.neom.com/en-us.
- *Wikariat Arabii Północnej serdecznie przyjął*

Papieża, https://www.vaticannews.va/pl/kosciol/news/2022-11/wikariat-arabii-polnocnej-serdecznie-przyjal-papieza.html.

- M. Dylewska i D. Dylewski [illegible] [w:] *Środowisko naturalne i jego problemy we współczesnym świecie wybrane zagadnienia*, Łódź 2021.
- https://www.vision2030.gov.sa/en.

Nagranie: https://www.youtube.com/watch?v=aJiaDwvEgBg

Oryginał: https://nlad-kopia1113.instawp.site/w-jaka-strone-zmierza-wspolczesna-arabia-saudyjska/

WSPÓŁTWÓRZ NOWY ŁAD

Za Nowym Ładem stoją czytelnicy, którzy dorzucają się do jego istnienia. Dołącz do nich — jednorazowo, w kwocie, która Ci odpowiada.

DOŁĄCZAM

wspieram.nlad.pl

Zeskanuj, aby wesprzeć